

АНАЛІТИКА

Юлія ІВАНІЦЬКА,
аналітик ІА «АПК-Інформ»

Рекорди українського льону

За останні півроку — аж до червня 2017-го — внаслідок рекордних експорту й переробки олійний льон поступово відновлює втрачені торік цінні позиції. У січні ціни попиту трейдерів, залежно від регіону, варіювалися в межах 8000–8700 грн/т EXW і 8600–9000 грн/т СРТ. За даними переробних підприємств, через високі витрати на доставку ціна на олійний льон досягала 9400–9800 грн/т СРТ-підприємство. Протягом лютого-квітня належний попит на льон на зовнішньому ринку надав суттєву підтримку цінам на внутрішньому. Зокрема, на початок травня ціни попиту експортно-орієнтованих компаній на умовах EXW зросли й, залежно від регіону виробництва, варіювалися в межах 9300–10 350 грн/т EXW. Найвищі ціни зазначеного діапазону були в південних і центральних областях. Ціни попиту переробників на умовах СРТ в основному коливалися в межах 10 000–10 200 грн/т. Унаслідок зменшення експортної активності у травні закупівельні ціни на льон знизилися в середньому на 200 грн/т. Ціни пропозиції аграріїв в основному не розглядали й називали їх у діапазоні 10 500–11 200 грн/т EXW.

Загалом у 2016/17 МР в Україні досягнуто рекордних показників виробництва цієї культури — зібрано близько 90 тис. тонн із площі 68 тис. гектарів за середньої врожайності 13,5 ц/га. Обсяги переробки й експорту, за підсумками сезону, прогноуються відповідно на рівні 21,8 і 65 тис. тонн. За дев'ять місяців сезону (вересень-травень) експорт льону перевищив 56 тис. тонн, що на 55% більше за такий показник попереднього сезону. Зокрема, в грудні-січні було експортовано рекордні для цих місяців обсяги олійної, а в лютому-травні — близькі до рекордних, що зумовлює очікування історично максимального експорту за підсумками 2016/17 МР (за прогнозом ІА «АПК-Інформ») — 65 тис. тонн. Досить результативному попередньому маркетинговому році.

Половину всього експортованого льону відвантажено у В'єтнам. Також його активно купували Польща (8,9 тис. тонн), Туреччина (5,2 тис. тонн) і ще мало не півсотні країн. У той час, як на ринки ЄС (у Польщу, Бельгію, Німеччину, Італію й ін.) надійшло близько 18,5 тис. тонн олійної культури, Єгипет, що раніше посідав друге місце в списку імпортерів українського льону, скоротив його закупівлю до 0,8 тис. тонн.

Подією сезону-2016/17 став рекордний експорт з України продуктів переробки льону. Зокрема, 9,5 тис. тонн льяного шроту/макухи та 5 тис. тонн льяної олії (за вересень-квітень), що, відповідно, на 80 і 50% вище, ніж за такий період попереднього сезону. У листопаді 2016-го зафіксовано абсолютний місячний максимум з експорту льяного шроту/макухи — близько 3 тис. тонн на місяць. А в травні 2017-го — 1,54 тис. тонн льяного шроту/макухи — рекордний для цього місяця обсяг (загалом — понад 11 тис. тонн із початку сезону). Експорт в Італію знизився на 25%, натомість у Німеччину виріс у 5,4 раза, а серед нових ринків збуту льяного шроту — Туреччина й Індія. В травні, за попередніми даними, основний обсяг було експортовано в Латвію (920 т).

Щодо льяної олії — історичний експортний максимум було зафіксовано в березні 2017 року — майже 1,6 тис. тонн. Загалом ринок збуту льяної олії досить вузький і обмежується 2–5 великими й середніми країнами-імпортерами. Новим партнером України, що швидко вийшов у лідери на цьому ринку у 2016/17 МР, стала Литва (2,2 тис. тонн за вересень-квітень), що потіснила флагмана минулого сезону — Китай (КНР скоротив імпорт української олії за 8 місяців МР на 46% — до 1,7 тис. тонн).

У найближчій перспективі учасники ринку в сегменті насіння льону очікують збереження помірного торгівлі. Ціни попиту/пропозиції, ймовірно, значним коригуванням не піддаватимуться. Надалі вони визначатимуться кількістю перехідних залишків і світовим попитом на льон. На формування стартових цін на врожай-2017 також впливатиме обсяг посівних площ, офіційні дані щодо яких очікуються в липні. До слова, попри зростання цін на льон на українському ринку в січні-квітні чимало аграріїв уважали сформовані ціни попиту неприйнятно низькими. Тому в таких умовах не виключають перехід на вирощування більш високорентабельних культур. За попередніми прогнозами, у 2017/18 МР, виробництво льону може скоротитися на 13%.

Незбиткова ніша

Навіть за врожайності 15 ц/га в посушливий рік рентабельність льону може сягати 100%

У пошуках незбиткової ніші український агробізнес знову звернув увагу на льон. Якихось два десятиліття тому за площами посівів й обсягами виробництва льон олійний на Поліссі міг дати фору пшениці, соняшнику, кукурудзі. Підтвердженням є створення Громадської спілки «Асоціація розвитку льонарства та коноплярства України», яка має на меті відродити силу й економічну привабливість потужної колись на наших теренах галузі. «АгроМаркет» поцікавився у практиків, чи вигідно нині вирощувати льон, і які перспективи має ця культура на аграрному ринку.

Виграшна економіка

«Льон-кучерявець (олійний льон) є високорентабельною культурою навіть в умовах екстенсивного вирощування (за рахунок урожайності, а не збільшення площ посівів), — розповідає Ігор Брагінець, директор ПСП «Альфа-Агро», член Ради директорів Громадської спілки «Асоціація розвитку льонарства і коноплярства України», що вирощує льон на Херсонщині. — На жаль, в Україні ця культура ще не має такої потужної селекції, як, наприклад, соняшник чи кукурудза, і потенціал сортів є досить низьким: у наших умовах максимальна врожайність становить 32 ц/га, тоді як соняшник може давати понад 50 ц/га. Щоправда, навіть за врожайності 15 ц/га, яку ми очікуємо на півдні України в умовах цього посушливого року, рентабельність льону може сягати 100%, а, скажімо, ячміню, що за таких самих погодних умов дає 25 ц/га, уже є збитковим. Тобто, завдяки своїй високій посухостійкості, льон має рентабельність навіть у посушливий рік, що вигідно вирізняє його серед інших ярих культур».

За словами сільгоспвиробника, витрати на вирощування 1 га льону становлять максимум 7000 грн (це не враховуючи вартість добрив, оскільки схеми їх унесення відрізняються залежно від типу ґрунтів і регіону). На виході за тону готового насіння льону у 2016-17 МР трейдери пропонували від 8500 грн у вересні-листопаді, до 10 5000 грн — у березні-травні. «Купують чистий льон товарними партіями (22–24 т), — зауважує Ігор Брагінець. — Тобто, щоб отримати хоча б одну таку партію і не мати проблем із реалізацією (в іншому разі витрати на логістику себе не виправдовують), потрібно засіяти щонайменше 20–25 гектарів».

Вектори збуту

Площі посівів олійного льону становили торік в Україні 66,8 тис. га. Майже десять відсотків цього обсягу — 6 тис. га — засіяли й збирали підприємства Agricom Group (у зоні Полісся в Чернігівській області й на Слобожанщині — на півночі Луганської області). Втім, у компанії вже давно оцінюють результат не за

врожайністю, а за економічним ефектом господарювання. Зокрема, сівозміну планують з урахуванням ринкових потреб, а продукцію реалізують, диверсифікуючи ризики й зважаючи на цінові тренди. «Оскільки внутрішнє споживання льону та продуктів його переробки в Україні незначне, то, як зауважує комерційний директор Agricom Group Катерина Краснополська, олійний льон — однозначно експортна продукція. Льяну олію в українських аграріїв купує Китай. А от попит на льяну макуху в світі набагато нижчий, та ще й строки зберігання обмежуються трьома тижнями. До того ж вартість послуг із переробки перевищує 1000 грн/т, тому рентабельність економічних схем не така висока, як хотілося б. Безпосередньо транспортування льяної олії відбувається у флексі-танках, розмішених у стандартних контейнерах».

Менш привабливим щодо прибутковості є продаж очищеного насіння олійного льону (вартість послуг з очищення близько 1000 грн/т). Ураховуючи особливості логістики, доцільно постачати його продукцію у Європу. Серед плюсів цієї схеми — можливість реалізувати невеликі товарні партії. Мінуси — додаткові витрати на фасування у біг-беги та дорожче адміністрування кількох менших поставок (проти однієї великої). Якщо вдасться сформуванню значну за обсягом товарну партію очищеного насіння льону олійного, то, безсумнівно, можна продати його і в Єгипет, і в Туреччину, і, звісно ж, у країни Азії. Контейнерні відправки значною мірою здевелюють транспортування й мінімізують додаткові витрати».

Актуальні запитання

Експорт олійного льону у вигляді сировини передбачає стягнення 10% мита, що робить його неконкурентним на світовому ринку поряд із дешевшим канадським, російським і казахським льоном. Як пояснює генеральний директор ТОВ «Просвітницька виробничо-комерційна фірма „Сяйво“», голова Ради директорів Громадської спілки «Асоціація розвитку льонарства і коноплярства України» Микола Шкурко, експортне мито на олійний льон було запроваджено разом із митом на соняшник задля стимулювання

ДО РЕЧІ

Прибутковий коліс технічний льон (довгунець) — «обличчя» поліського сільгоспвиробництва й, зрештою, і всієї України, через низку чинників перестав цікавити українських аграріїв як джерело доходу, а отже, майже повністю зник із карти посівів. Як каже директор ПП «ЕКО-2» та ФОР «ВЕГА-Агро» Володимир Габенець із Брусилова (в нього за плечами майже десятирічний досвід вирощування на Житомирщині льону-довгунця), ця вибаглива до кількості вологи культура почала втрачати свою рентабельність через поступову зміну клімату й зменшення середньої кількості опадів. Зокрема, на Поліссі з мінімально необхідних для льону-довгунця 600 до недостатніх 500 мм на рік. Саме в цей період сталися зміни й на ринку збуту. Тож поступово колишні льонарі переорієнтувалися на вирощування інших культур.

Його переробки останнього. І якщо із соняшником ідея мита спрацювала (на сьогодні таке мито й для соняшника є гальмом у розвитку глибокої переробки олії соняшникової), то для льону воно, навпаки, стало стримувальним чинником нарощування посівних площ. Окрім цього, на внутрішньому ринку досі не розвинено попит на льяну олію, а в світі домінує торгівля саме льяним насінням, а не олією, в силу її специфічних властивостей. Тож так само, як із соняшниковою олією, слід розглядати глибоку переробку олії льяної. Та, наприклад, торік із 66 тис. тонн вирощеного нашими аграріями льону в Україні було перероблено всього 2 тис. тонн. Решту продали на експорт у країни ЄС й Азії. Є ще варіант експорту високоякісного очищеного насіння льону для харчових потреб, але на заваді знову ж таки вивізне експортне мито.

«Посилити переробку льону, — зауважує Микола Шкурко, — можна, об'єднавши зусилля агровиробників, переробників, експортерів, створивши кластери, кооперативи тощо. Для цього й створено Асоціацію, щоб, об'єднати зусилля льонарів у ланцюжку співпраці, а також лобювати їхні інтереси на законодавчому рівні».

Пропозиція й розподіл льону олійного в Україні, тис. тонн

Сезон вересень-серпень	2015/16	2016/17	2017/18	Зміна	
				2016/17–2015/16	2017/18–2016/17
Початкові запаси	3,9	6,8	5,4	+76,7%	–20,9%
Посівна площа, тис. га	62,2	68,4	65,0	+10,0%	–5,0%
Збиральна площа, тис. га	62,1	68,0	64,8	+9,5%	–4,8%
Урожайність, ц/га	11,0	13,5	12,3	+22,7%	–9,1%
Валовий збір (початкова вага)	68,6	91,8	79,4	+33,9%	–13,4%
Валовий збір (вага після доробки)	66,8	89,5	77,5	+33,9%	–13,4%
Імпорт	0,13	0,10	0,10	–25,2%	=
Загальна пропозиція	70,8	96,4	83,0	+36,1%	–14,0%
Споживання	22,0	26,0	21,0	+18,2%	–19,2%
переробка на олію	16,0	21,8	17,0	+36,5%	–22,0%
інше (насіння, втрати та ін.)	6,0	4,2	4,0	–30,3%	–4,8%
Експорт	42,0	65,0	56,0	+54,7%	–13,8%
Загальний розподіл	64,0	91,0	77,0	+42,2%	–15,4%
Кінцеві залишки	6,8	5,4	6,0	–20,9%	+10,2%
Запаси/розподіл	10,7%	5,9%	7,7%		

Тут і далі: оцінки і прогнози АПК-Інформ (червень, 2017 р.)